

JEDNA PUČKA PREDAJA U PODGORJU

Oskudni su povijesni podaci o životu i običajima u Podgorju krajem XIX i početkom XX st. Zato smatram korisnim objaviti jednu pučku predaju što sam je čuo i zabilježio prema kazivanju Jele Jurčić ud. Borovac, najstarije žene u Podgorju.

SJEĆANJE JELE JURČIĆ ud. BOROvac (1867 — 1967)

Jela Jurčić rođena je 1867. godine u selu Kalić, Gornja Prizna. Udala se za Barišu Borovca iz Podića godine 1885. Makar u odmaklim godinama, još se (1967) dobro sjećala svoga djetinjstva i mladosti, vremena kada od Jurjeva do Karlobaga nije bilo prave ceste, a niti je uz obalu plovio parobrod. Sjećala se kada se u Senj, Karlobag, Rijeku i Otočac rijetko putovalo, i to najčešće pješice starim putovima i stazama, kada je izgrađena prva cesta od Jurjeva do Karlobaga,¹ kada se preko Velebita išlo u Krasno na proštenje, u Švicu u mlin i na stupanje sukna, Otočac na sajam ili u svijet »trbuhom za kruhom«.² U kući je sve bilo još drveno ili zemljano, a staro i mlado odjeveno po starinsku. Sami su sadili konoplju i ponešto lana, namakali, trli, preli, motali, tkali i šivali domaću odjeću, a obuću pravili od kože. Ostale stvari pleli su iz vune. Nekada se ovdje sviralo u gusle i na mišnjace, igrala prava narodna kola, pjevale (zapravo orcale) stare narodne pjesme o Turcima, uskocima i hajducima, o Ivi Senjaninu, Kati Bogutovoj, Tegetovu i bitki pod Visom, u kojoj da je učestvovao njezin otac Martin.

Sve do pred drugi svjetski rat Jele i mnoge žene i muškarci nosili su se po starinsku. Ona je iznad bijele košulje nosila tešku vunenu suknju, po njoj pregaču opasanu kanicom (pasom) a ozgo haljetak. Na nogama su bile

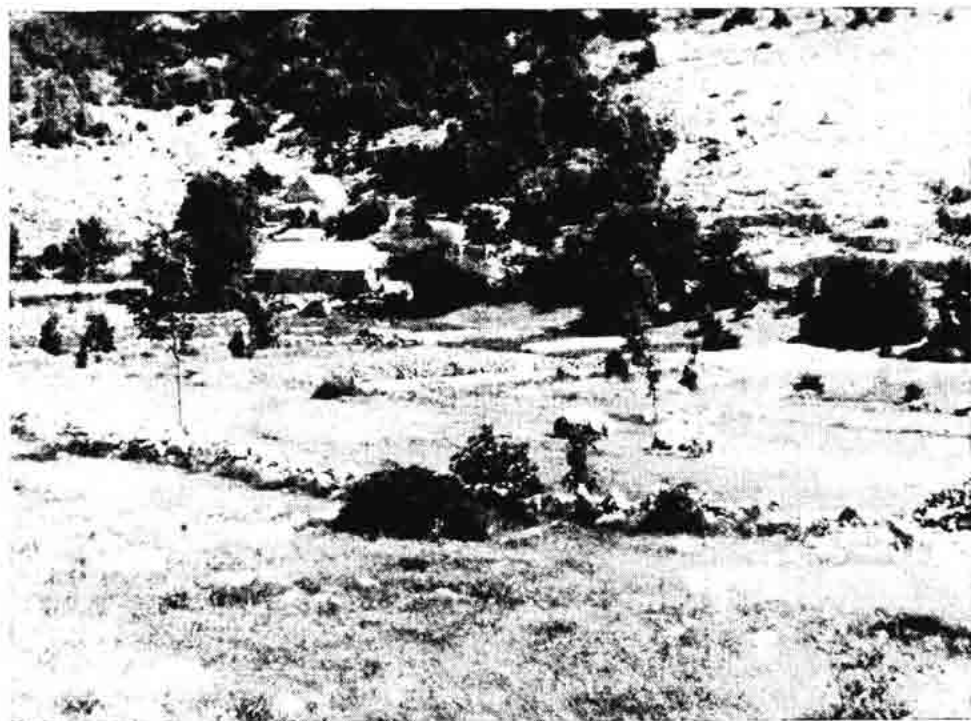
¹ Nedavno preminuli suradnik Senjskog zbornika i sveučilišni prof. ing. Stjepan Savitz Nossan ostavio je Gradskom muzeju u nasljeđu svoje dragocjene studije i rukopis o izgradnji ceste Senj—Jurjevo—Karlobag. On navodi da je od Senja na jug u Dalmaciju morala voditi od starine neka cesta, teško prohodni pješačko-konjski put kojim se komuniciralo između naselja pod Velebitom. Tek oko 1783. probijena je cesta Senj—Jurjevo.

² Stanovnici Podgorja, često puta kada je trebalo, znali su ići pješice ili na konjima u Senj i Rijeku, a preko Vratnika i Velebita (Krasna) u Švicu—Otočac—Gospić ili dalje u Ogulin i Karlovac, do nadležnih civilnih i vojnih vlasti, zbog obavljanja određenih upravnih poslova ili trgovine, a posebno u sušnim i ratnim godinama zbog hrane ili zarade. Cesto puta sa takve pećalbe i neobavljena posla, kojeg nije uvijek bilo, vraćali su se kući umorni i izgladnjeli. O teškom životu ovih pećalbara još poneki starac zna pričati sa tugom u srcu i ljubavi koja ih je vezivala za podgorsku grud.

čarape i povrh bi došli opanci prepletaši. Na glavi je imala jašmak (rubac). Pri pasu žene su nosile pribor: igle za pletenje, praljak, iglenak i malu britvicu. Djevojka je imala pletenice oko glave dijelom na sredini. Kad se udala, onda se kosa nizbrdo spuštala ozada i vezala zelenom kurdelom (trakom). Muškarac je u zimsko doba nosio vunene brevenake, a pod njima lanene gaće na klin. Ljeti je nosio bijele široke lanene gaće. Brevenake su se opasivale čemerom iz strojene kože u kojem je redovito stajala kesa duvanica, lula, kresivo i kremen, a uz to kesa s novcem, te nož i kubura.

Na tijelo je dolazila lanena košulja, a iznad vunena jačerma i vuneni kaput. Na glavi se nosila kapa »crljena« od vune i skerleta. Na nogama su bile bijele vunene čarape i na njima nazuvci i odozgo opanci. »Dičaci« su na glavama imali crvene kape koje su ozgo znale imati izvezen hrvatski grb. Poziadi kape padale su kite s resama.

Za izradu platna sijao se lan (konoplja je slabije uspijevala) koji se prvo žanje, zatim veže u snopiće i onda topi (moći) na rosi, budući da nije bilo vode za namakanje. Poslije se lan suši, stupa, trliči katkada po »svu noć božju«. Gotovo svaka kuća imala je u starije doba stupu i taru za tkanje sukna i platna. Gotovo platno i sukno nosilo se u Kosinj ili Švicu na pranje i stupanje i valjanje.

Sl. 153. — Planinsko sezonsko naselje Mlinište srednji Velebit, 1967.

Od blaga držali su volove, krave, ovce, koze, prasce (rjeđe), magarce, mule i konje. Oko kuća u Ogradama ima malo dobre zemlje, bolja se nalazi gore u planini u predjelima Padež, Vrata i Jurčić docima, predjelima bliže Stirovače. Sijao se lan i konoplja, ječam i proso. Proso je slabo rađalo jer je zemlja plitka i suše su jake. Kupio se žir i crnika, jer se time hranilo blago. Bob se kupovao u Karlobagu. Pšenica nije mogla uspijevati. Sjeća se da su jedanput posijali pšenicu i da je lijepo rodila, ali »druga puta nije, odnija ju je mraz«.

Prema predaji njezini stari da su doselili u Podgorje iz Krajine, od Pazarišta. Kaže da su prije nas (misli na Bunjevce) u ovome kraju živjeli Grci i Turci. U starije doba da je župa za sela Podić, Kalić, Marince, Vranjak, Bačvice i druga gornja sela bila u Gornjoj Prizni, gdje je od starine crkva sve. Ivana, a uz nju groblje. Navodi da je prije župa bila dolje pri moru u Donjoj Prizni, uz crkvu sv. Ante, uz nju da je bila pučka škola i »financa«.

Sl. 154. — Djevojka iz senjske okolice odjevena u narodnu nošnju (iz djela »Das Was verschwindet«, Leipzig 1870).

Krajem proljeća da su se svi selili u planinu, pa se pošta i sve druge obavijesti nosilo gore. U to vrijeme poštu je nosio neki čovjek zvan Iglica. U planini su se još skrivali posljednji velebitski hajduci koji su robili putnike i trgovce. Jednom se Iglica pobojao hajduka da mu poštu ne uzmu, pa se zato domislio: ispred sebe poslao je ženu (preobučenu u prosjakinju), a iza nje on krene. Hajduci nisu marili za prosjakinju, zato ju propuste. Poslije je naišao Iglica, praveći se da ne vidi hajduke pjevao je:

Crna gora nikad nije sama
Prez vuka i hajduka ...

Hajduci ga zaustave i kroz razgovor Iglica sazna da su mu ženu propustili. Tako je Iglica sretno prošao kraj hajduka i prenio poštu narodu koji je živio i radio u planini.

Jela pripovijeda da su imali nekada pčele, koje su često na konjima nosili gore u planinu, gdje je za njih bilo dovoljno »paše«. Pred kraj ljeta, početkom jeseni, ponovo se narod vraćao svojim kućama. Pčele su se prigonile, a med i vosak cijedio. Vosak koji je ostao dalje se kuhao, sve dok ne bi iscurila »voskocidina«, a ostao čisti vosak. Od njega su se pravile svijeće i to tako da bi se vosak ugrijao, zatim povaljao i u njega stavio komad »bumbaka« (debeli konca), a sve se onda zavaljalo, već prema tome kako je trebala biti debela svijeća.

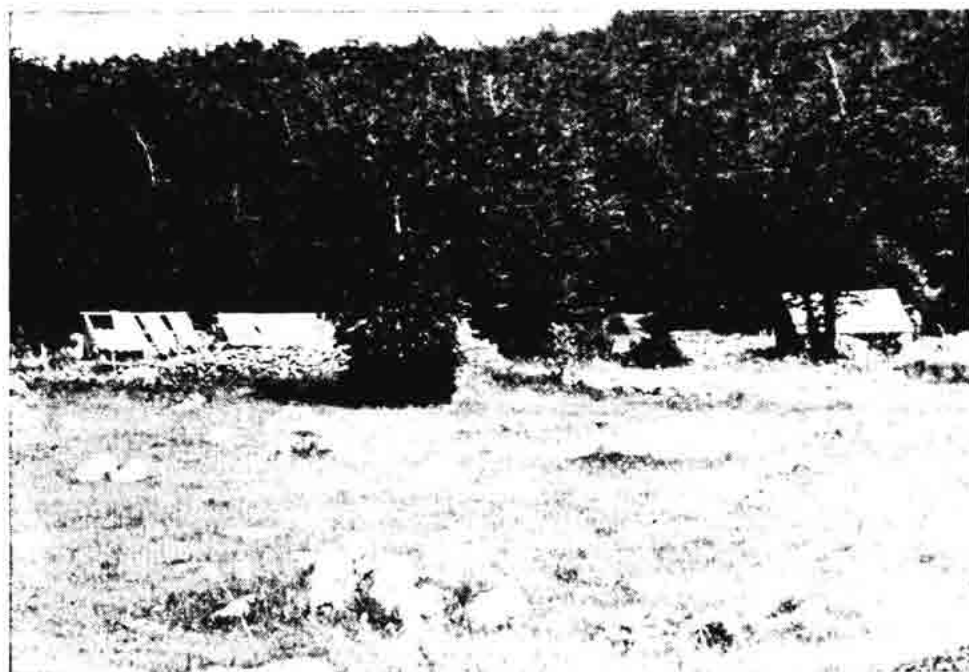

Sl. 155. — Planinsko naselje Mirovo iznad Jablanca. Posljednje sezonske nastambe, stanje 1967.

Gljiva guba s drveta služila je za vatru, ali se prije toga morala »izraditi«, i to tako da se guba stavljala u lonac s vodom. Tako se kuhala neko vrijeme, dok se ne rastegne, onda se tek mogla izvaditi, osušiti i koristiti za krijes. Sve donedavna na taj stari način pravila se vatra. U lijevu ruku uzima se komad gljive i željezno ognjilo (kresivo), a u desnici se držao »crljeni kamen« (kremen, kojega ima dosta u Štirovači). Njime se udaralo u kresovi, iskra je iskakala na komadić gljive (tzv. žig), pa se onda raspirivala dok se nije napravila vatra. U pravljenju vatre na ovaj način bili su ljudi vješti i brzo su je znali napraviti. U Palježu (predjel u planini) muški su znali kriomice saditi duhan koji je dosta dobro uspijevao, ali su to financi branili. Za rasvjetu u kući služile su luči od smrekovih ogranaka, koje su muški znali otesati. Za rasvjetu se još koristio kozji loj koji je rastopljen u »lucerni sa stinom« gorio i tako kuću rasvjetljivao.

Na Ivandan, prema starom običaju, muškarci su po visovima palili kresove, od gomile sakupljenog granja. Prije Uskrsa, kako je to i sada običaj, maškare su išle po selima, obučene u staru robu i namazane da ih se ne može prepoznati. One su išle od kuće do kuće i sakupljale jaja, meso i vino. Prema običaju ljudi su redom maškare darivali.

Prema kazivanju naših starih gora se, tj. šuma, nekada (do kraja XVIII st.) pružala sve do samoga »sinjega mora«. U vrijeme Marije Terezije i Josipa II izgrađene su šumske ceste (tzv. vlake) od mora visoko u planinu, pa se po njima naveliko bez plana izvlačilo drvo, dopremalo do mora, utovarivalo u

Sl. 156. — Napuštene sezonske nastambe u Baričević-docu, južno od Mirova, srednji Velebit, 1967.

brodove u Karlobagu, Cesarici, Bačvici, Prizni, Jablancu i Stinici i tako brodovimo odvozilo širom svijeta. Tako je nastala izreka da je »more pojilo goru«. Prema starom (a još uvijek neistraženom običaju) svakog mrtvaca nosilo se na nosilima od kuće do groblja, koje je bilo uz župnu crkvu sv. Ivana u Gornjoj Prizni i sv. Nikole u Jablancu. U takvim prilikama mrtvaca su nosila četiri muškarca zvani »noscii« (njih nekoliko grupa), koji su usput zbog tereta i teškog puta običavali počivati na zato od starine određenim mjestima. Na svakom takvom mjestu gdje se odmaralo, pravilo se od kamenja »mirilo«, mala gomilica kamenja koja je u mnogo čemu slična grobnom humku. Iz Padeža, gdje su bili stanovi i sva bolja zemlja, mrtvaca se obično nosilo dolje do groblja i usput se počivalo. Mjesta gdje se zastajalo ili počivalo i pravila mirila, zvali smo »mirilišta« ili »počivala«. Na putu od Palježa do sv. Ivana nalaze se ova počivala: 1) na Plani, 2) na Orbazovcu, 3) na Katuništu, 4) na Vrti, 5) na Podu (Gaj), 6) na Zdrilu, 7) na Radin-toru, 8) na Bilenima i 9) u Jablancu na groblju. Ako se mrtvaca pokapalo u Gornjoj Prizni, onda se od Zdrila skreće ravno do sv. Ivana.

U staro vrijeme sviralo se u »mišnjace«, bilo je i gusala. Igralo se kolo, ljudi su govorili da se »tanca«. Dolje u Dračevcu (veći ograđeni vrt) bilo je dosta dobrih smokava i lijepo je rasla i donosila plod domaća loza zvana dračevac. Loza se redovito obrezivala malim kosirićima. Prema običaju nije se vezala uz kolac, kako se to i danas može vidjeti, ali to je većinom podivljala loza. Onda nije bilo u običaju da se loza »šprica, galiča, i sumpora«. To je bila stara loza, koju nije trebalo »špricati«. Zrelo grožđe se bralo u velike košare i donosilo kući, gdje se tiskalo i pravilo vino. Imali su ga dosta za svoje potrebe.

Mjerilo se samo domaćim starim mjerama, i to: »mezanama« (drvenim posudama od litre), »pomalićem« (od 2 litre) i »malićem« (od 4 litre). Time se mjerilo žito, brašno i drugo.

Sl. 157. — Ostaci mirila na počivalištu iznad Živih Bunara, stanje 1967.

Prema starom običaju na Badnji dan se za ručak ispekao kruh od kukuruznog brašna zvan »vrmetovnica« uz koji se pilo pravo domaće vino. Za večeru se znalo napraviti bakalar s krumpirom. Uvečer je gospodar kuće, moj djed, zatim otac, pa muž, unosio u kuću veliki hrastovi trupac zvan »badnjak« i s vrata nazivao ukućanima ove riječi: »Faljen Isus i Marija, dobro vam došo Badnjak, Božić, Stipanja, Ivanja, Mladenci, Mlado lito i svi dani u napridak«. Poslije toga drvo se stavljalo na ognjište, ali uvijek tako da njegov deblji kraj bude stavljen u vatru. Drvo je polagano gorjelo i tom su se vatrom onda palile svijeće. Ako se desilo da badnjak ne izgori do kraja, onda se redovito spremao za drugu godinu. Na stolu se postavljao prošupljeni kruh koji se kupovao u pekari ili se pekao pod pekom na ognjištu, zvan »čestica«.

Na stolu u čaši ili bukarici stajale su tri svijeće koje simboliziraju sv. Trojstvo, zasipane ječmom i okićene bršljanom. Kada prođu blagdani, onda se od ovog ječma malo daje kokošima, a ostatak stavlja u vreću među sje-menje kojim će se u proljeće zasijati oranica. U kutu je znao stajati bor ili jelica koja se posjekla u planini.

U staro vrijeme u seoskim kućama nije bilo nikakva kreveta, to je došlo u porabu u novije vrijeme. Svaka cura, kada se udavala, obavezno je sa sobom donosila drvenu ispisanu škrinju,⁴ rezbarenu i živim bojama na prednjoj strani obojenu. U škrinji se redovito nalazila roba i dokumenti. U drugim sličnim škrinjama čuvala se hrana.

Na Uskrs ispekao se ili skuhao ječmeni kruh pod pekom, te se omotao u »tavijol« (ubrus) i stavio u torbu uz meso, jaja i kolače, ako je bilo takve hrane. Po običaju hrana se nosila u crkvu sv. Nikole ili sv. Ivana na blagoslov. Poslije Uskrsa pop je išao od sela do sela i usput blagoslivljao kuće i ukućane. Usput je njegov pratilac zvonio i najavljivao dolazak blagoslova.

Sl. 158. — Napušteno planinsko naselje Stokić-pod iznad Jablanca, 1967.

Si. 159. — Mjesto Jablanac. Iznad naselja nalazi se crkva sv. Nikole iz XII st. Uz nju je groblje svih stanovnika crkvene župe Jablanac.

Uz ostalo stara Jela je naglasila da je rodila dvanaestero djece, bez babcice i liječnika. Obično joj je kod poroda pomagala njezina sestra ili neka susjeda. Bio je običaj da žena poslije poroda osam dana leži na miru, a četrdeset dana čuva se od muža.

Kada se desio požar u šumi ili branjevini, kroz selo su išli žandari i sve ljude gonili gasiti vatru. Ona se sjeća dva veća potresa, kada se, kako kaže, »tresla sva gora« od čega su se jako uplašili.

Sva bolja zemlja (misli se na Podić i okolna sela) nalazila se gore u planini. To su manji plodni kraški doci u predjelima između Jablanačkog Alana

³ Pod Velebitom i u nekim krajevima Dalmatinske zagore i Hercegovine postoji od davnine običaj da se mrtvac nosi na nosilima do groblja. Usput nosci zaostaju da se odmore i okrepe, na zato utvrđenim mjestima, obično ukraj puta ili uz raskršće puteva. Takva mjesta nazivaju se počivala ili počivališta. Mrtvaca se polaže na tlo, i u dužini mrtvačke škrinje (sanduka) napravi se ad hoc od kamenja iz okolice malj humak sličan grobu, ovisno od dužine mrtvaca. Da mjestu gdje se nalazi glava pokojnika stavlja se veća kamena ploča ili kamen. Taj nazovimo grobni humak naziva se mirilo, a čitav prostor mirilište. Svježa humka na takvom mjestu znači da je nedavno ovuda prenesen u groblje mrtvac. Za svakog mrtvaca (ovisno od kraja) pravi se u pravilu novo mirilo i to uvijek u blizini gdje su njegovi preci bili polagani. Tako se na neki način stvaraju porodična mirila. Prema običaju, na mirilo od prije, nije se dizalo novo. No vremena se mijenjaju, pa tako ovaj stari običaj nošenja i počivanja i pravljenja mirila je sasvim nestao poslije rata. Izgleda da se ovaj običaj najduže zadržao na Velebitu i da je dosta specifičan za naše Podgorce, Bunjevece i da nema nigdje neke veće sličnosti kako je to već ranije utvrdio pok. dr Ivan Krajač, naš izvršni poznavalac Velebita i običaja njegovih stanovnika.

⁴ U starije doba, pa gotovo sve do danas, svaka seoska i gradska kuća imala je jednu ili više škrinja — drvenih sanduka u kojima se držala odjeća, hrana ili vrednije stvari. Za čuvanje ruha škrinje su obično manje i više umjetnički izrađene, ali one u kojima se čuvala hrana mnogo su veće i masivnije. Škrinja je bila obavezni dio namještaja koji je mlada sa sobom donosila kao miraz. U staro doba škrinje su bile izrađene od fino tesanih dasaka naknadno hoblanih i ukrašenih rezbarijama i oslikanim živim bojama. Škrinje obično stoje na malim nožicama, koje su katkada izrađene. Ukoliko na škrinji dolazi ukras, on je obično na prednjoj strani, koja je okrenuta pogledu i sa koje se škrinja otvara i zaključava. Najčešći i gotovo obavezni motiv na škrinji je biljni i geometrijski ornament.

i Mliništa, na visinama preko 1000 m n. v. Gore su od davnine uređeni stanovi i torovi za brojnu stoku. Tu se boravilo, zapravo živjelo, jedan dio godine (od lipnja do kolovoza). Ljudi su obrađivali zemlju, kosili livade, čuvali brojna stada, održavali stanove i gajili djecu. Ljetina se sakupljala kako je pristizala i polagano snosila na leđima ili na blagu dolje do kuća bliže mora. Ljeti je sve uz cestu i pokraj mora bilo pusto. Dolje su ostajali sami stari ljudi i djeca dok škola nije završila. Poslije, kako je ljetno odmicalo i ljetina se snosila, krajem kolovoza, započinjala je seoba dolje do kuća: išlo se na zimovanje.

Ovakav način života i privređivanja ponavljao se po ustaljenom redu stoljećima, ali danas on je gotovo prestao zbog odseljenja domorodaca u gradove.

Kada smo 17. rujna 1967. godine prof. Vladimir Fajdetić i ja posjetili Jelu Borovac, upravo je navršila stotinu godina života. U to vrijeme, koliko mi je poznato, Jela je bila najstariji stanovnik pod Velebitom. Tada, sve do smrti koja je malo iza toga nastupila, Jela je bila bistra i živahna starica, samo ju je vid malo napustio i glas oslabio a noge malo izdale, kako to obično biva u odmaklim godinama. Gotovo po čitav dan znala je prosjediti uz ognjište ili pred vratima svoje kuće, grijući se na suncu, čuvajući svog malog praunuka Ivicu. Kad smo je posjetili, lijepo nas je dočekala i po starom običaju primila, isto onako kako je ranije dočekivala i otpraćivala svakog gosta i putnika, s mnogo topline i radosti, bez obzira na odmakle godine i siromaštvo kraja. Od samog početka svidjela nam se ta pomalo gorda i prijatna starica u kojoj smo nazirali utjelovljenje svih naših skromnih i radinih podgorskih žena. U tom momentu mislimo smo se prenosili u zaista daleku i nigdje u našoj literaturi opisanu prošlost svoga kraja, u vrijeme kada je Jela

Sl. 160. — Planinski predjel iznad Palježa, sjeverni Velebit 1967.

bila mlada djevojka, zatim žena i majka, jaka i hitra, kada je po »vas dan božji« radila teško, odgajala djecu, čuvala vatru na svome ognjištu i održavala red u kući i oko nje. Često puta, osobito u I svjetskom ratu, ni Jelu ni druge podgorske žene nisu mimoišli teški poslovi muškarca. Što se moglo, takve su bile prilike i uvjeti života u borbi za opstanak u surovom kraju kakav je pod Velebitom.

Slušajući Jelino kazivanje, uvidio sam da govori čistu istinu, da u njenim riječima ima mnogo toga što se nigdje ne može pročitati i što vrijedi zapisati, pa makar kratko kao sada. Shvatio sam da to što mi je kazivala, neću imati prilike nigdje čuti, da tu usmenu prošlost, o kojoj je Vjenceslav Novak pisao za Jeline mladosti, treba sačuvati. Ispitivali smo je dugo i nastojali saznati što više o životu pred stotinu godina, pročitati kroniku Podgorja što više, jer nismo bili sigurni da ćemo je drugi put zateći živu.

Bez straha ili nekog srama koji ovlada ljudima na selu kada ih se snima ili riječ zapisuje, mnoge stvari iz njezina života ona nam je ispričala neposredno, pjevala je kada je trebalo, dapače ispravljala sve ono što smo krivo čuli ili zapisali. Pjevala nam je manji broj starih narodnih pjesama kojih se

Sl. 161. — Napuštene kuće jednog zaseoka sjeverno od Strogira, sjeverni Velebit 1967.

još sjećala, a koje je čula pjevati uz gusle od svoga djeda, na paši ili prelu ili u kolu »prid crikvom« sv. Ivana u Prizinu, sv. Nikole u Jablancu ili gore u planini kod sv. Jelene u Mliništu.

Kolega Vl. Fajdetić neke je pjesme uspio snimiti na magnetofon i nastojat će ih obraditi u radnji »Muzički folklor Bunjevaca-Podgoraca«. I ja sam neke pjesme zapisao i nastojat ću ih posebno obraditi i objaviti s ostalim starim pjesmama iz Senja i okolice. Detalje nekih pjesama, koje su sadržajem vezane za uskoke, njihova junačka djela i nošnju, ili zbog zanimljivosti, ispunjavajući obećanje Jeli Borovac, iznosim u originalu kako sam čuo i zapisao prema njezinom kazivanju. Evo jednog detalja stare pjesme koju je Jele slušala pjevati uz gusle svoga muža Bariše Borovca, a glasi:

»Senjani se u lov podigoše,
Na njih božje vrime udariše:
Snig i bura do sinjega mora.
Ledene se toke za jačermu,
A jačermu za tanke košulje,
A košulje za pleći junačke.

Sl. 162. — Napuštene kuće naselja Bileni iznad Jablanca, 1967.

³ Ivan Vlatković, legendarni senjski uskok i jedan među najmilijim junacima narodne pjesme, koji je živio u Senju krajem XVI i početkom XVII stoljeća. U narodnoj pjesmi čuva se ime Ivan Ive Senjanina, što dokazuje njegovu senjsko podrijetlo. Ovaj narodni junak pravi je dux Uskocch-rum (vojvoda) neustrašiv i tjelesno jak. Činio je sa svojim uskocima nbrojena junačva, divljenja vrijedna, sveteći se narodnim neprijateljima. Borio se za njegovu pravdu i slobodu. U svojim ratničkim ispadima na kopnu i na moru kadkada je znao prevršiti mjeru osvetom prema Turcima i Mlečanima, što su mu neprijatelji jako zamjerali i uspjeli spletkama da ga Austrijanci uhvate, sprovedu u Karlovac, gdje je od vojnih vlasti osuđen na smrt i pogubljen 1612. Njegov život i djela su nam dosta poznati kroz dokumente, ali još uvijek nedovoljno istraženi i objavljeni kao istina pred narodom za koji je izgubio svoju glavu.

Fragment jedne druge stare narodne pjesme glasi:

»Pije vino Ive Senjanine,⁵
Usrid Senja pod kitom jasenja.
Ne pije ga s braćom ni s družinom,
Već s robinjom mladanom divojkom.
Na Ivi su toke s obadvi strane.
Kad se Ive vina nakitija
A on viče robinji divojki:
»Imal' vaki toka u Turaka?«
»Ne budali, Ive Senjanine,
Takve toke turski sluge nose
Da ti vidiš toke brata moga
(gospodara od Udbine grada)
U njega su toke na zavojke
I njih kuju dva-tri kovača
Dva-tri kuju, dva-tri pozlaćuju.«

Imao sam namjeru još jednom razgovarati s Jelom i dopuniti štošta, ali je ona kratko vrijeme poslije toga umrla. Sa sobom je ponijela u grob kod sv. Ivana u G. Prizni živu kroniku Podgorja staru više stoljeća. Nadam se da sam ipak nešto od toga, vrijednog s povijesnog i etnografskog stajališta, saznao i sačuvao i da će se to na neki način još dopunjavati. Ostaju mi još posjete preostalim starim Podgorcima, obilasci selima po gotovo zaraslim stazama u kojima još živi po koji stanovnik, usprkos starosti i zapuštenosti, njima koji su se zadržali na kamenu, pokraj ili podalje od mora i u planini, njima koji su ostali dosljedni i vjerni zemlji i ognjištu. Običi ove krševite i zabačene predjele Velebita dosta je teško, ali je to vrednije i zanimljivije, kada se radi o sakupljanju predmeta materijalne kulture i bilježenju usmene predaje Bunjevaca, tog najvitalnijeg ogranka hrvatskog naroda koji već puna tri stoljeća živi i radi ovdje pod Velebitom. Ovaj je članak napisan u želji da bude uspomena novim pokoljenjima Bunjevaca, sjećanje na prošli život, običaje, vrijeme njihovih predaka i kraj iz kojega su nikli i koji, barem preko pisane riječi i slike, trebaju upoznati i s vremena na vrijeme posjetiti.